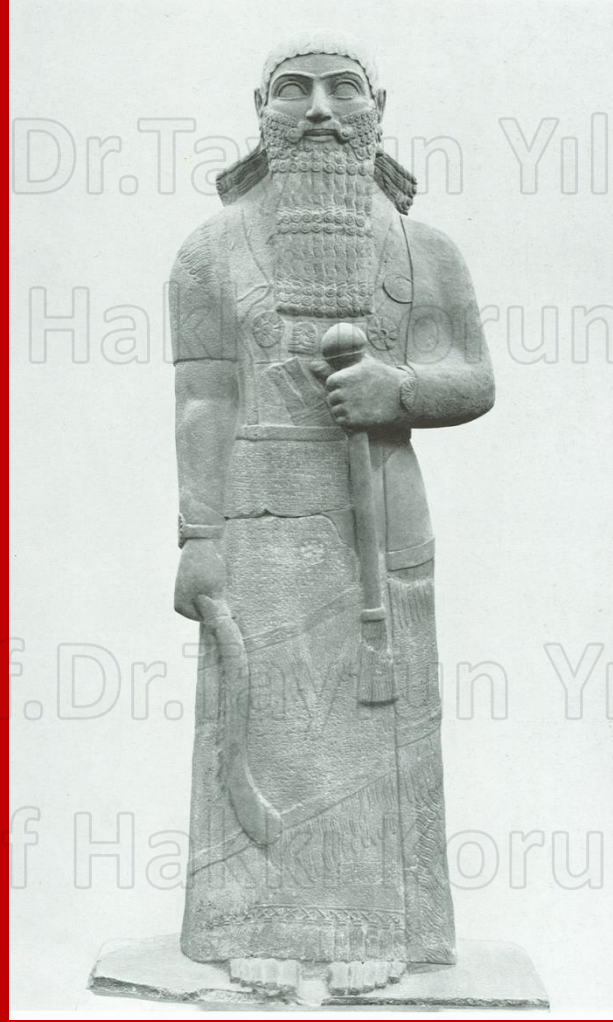

PRT 403 Geç Asur-Geç Babil Arkeolojisi

3. III.Salmanasar Dönemi. (siyasi tarih, mimari)

III. Salmanasar Heykeli, İstanbul, Strommenger,E., 1962, 207.

III. Salmanasar / III. Őulmanu-aŐerid (858-824)

Geç Assur tarihinin fetih evresini oluŐturan ilk bölümünün önemli krallarındadır. II. Assurnasirpal'in oğludur. II. önemli Assur kralı olan III. Salmanasar, babasının ölümünden sonra, 858 yılında tahta geçer ve 824 yılına kadar Assur'u babası gibi, siyasal, ekonomik ve kültürel açıdan son derece başarılı bir biçimde yönetir. Krallığı sırasında 25 kez Fırat'ı geçmiştir. 7 kez de Amanos dağlarında hakim olmuştur. Hükümranlığının ilk yılında (858), Fırat nehrini kabardığı dönemde yani ilkbaharda geçer, Suriye'yi ele geçirir ve güneŐin battığı deniz sahillerine yani Akdeniz'e ilerler. Karkamış'ın güneydoğusundaki Arami devleti, Bit-Adini'ye yönelir. Burası batıya giden yolun kilit noktası olduğu için son derece önemlidir. Bit-Adini'nin kralı Ahuni'yi mağlup eder. Orantes (Asi) nehri geçilir ve Unqi (Hatay civarı), sınırlarına girilir. Kıyı Őeridindeki krallıklar boyun eğer ve Asurlular Amanoslara tırmanırlar. Burada sedir ve selvi ağaçları kestirirler ve kral Lallar dağına tırmanıp buraya krali bir stelini diktirir. III. Salmanasar, ülkesine tekrar dönerken, Unqi/Hattina ülkesinin bazı kentlerini ele geçirir. Hazazu'yu zapteder, Halep ve civarındaki Bit-Agusi olarak bilinen Arami krallığının yöneticisi (Kralı) Arame'den tribüt alır.

III. Salmanasar'ın hükümranlığının ilk yıllarındaki bu seferler, Suriye'de Assurluların askeri hareketlerinin geleceği için büyük önem taşır. Suriye-Hitit devletlerinin direnci gözle görülür derece zayıflar.

Kral, hükümdarlığının ikinci yılında (857), batıya doğru tekrar ilerler ve Bit – Ahini'li Ahuni'nin şehirlerini zapteder. Fırat'ı geçer ve Hatti ülkesinde, Kargamış kralı Sangara'nın kaleleri Sazabe ve Dabigu'yu fetheder. Kummuş(Adıyaman civarı) kralı Qatazilu, Karkamış kralı Sangara, Bit Agusi kralı Arame, Samal kralı Hyanu ve Hattina Kralı Halparunda tribüt öderler.

Salmanasar, hükümranlığının üçüncü yılında (856), Fırat üzerindeki Bit-Adini'nin başkenti Til-Barsip'i ve diğer kentleri ele geçirir. Til-Barsip'in adı Kar-Salmanasar olarak değiştirilir ve burada bir saray kurularak, batı sınırındaki hareketlerde bir üs görevi yapacak duruma sokulur. Bit-Adini kralı Ahuni Fırat'ın batı yakasına geçer. Kral, Fırat'ın doğu yakasındaki, Hititler tarafından Pitru olarak adlandırılan, Ana-asur-utir-asbat kentini zapteder. Daha sonra kral, Suriye'ye yönelik faaliyetleri emniyet altına alabilmek için, Van gölü ve çevresine yöneliyor. Önce, Alzu/i ülkesine geçer (Elazığ yöresi) ve Alzu ülkesinin Suhni, Dayenu, Tummu, kentlerini fetheder ve Urartu kralı Aramu'nun krali kenti Arzaşkun'u alır. Bu arada Urmiye gölü civarında yer alan Gilzanu ve Hubuskia kentleri de fethedilir.

Salmanasar'ın Suriye seferinin ilk safhası, hükümranlığını dördüncü yılında (855) biter. Kral 855'te, Ninive'yi bırakıp, Fırat'ı geçmiş ve Bit-Adini'li Ahuni'yi, Fırat nehri üzerindeki Shitamrat dağına kadar kovalamış ve onu esir almış. Salmanasar, Ahuni'yi, tanrıları, savaş arabaları, atları, oğulları, kızları ve kabilesiyle birlikte Assur'a götürmüştür. Aynı yıl, Kullar Dağını geçip, Zamua ülkesine baskın yapar (Urmiye gölünün güneyi). Nikdiara, Ida ve Nikdima adlı kralların kentlerini fetheder.

Kral, hükümranlığının 5. Yılında (854), Kaşiyari bölgesine gitmiş ve 11 kaleyi zaptetmiştir.

6. yılında (853), Ninive'den yola çıkarak, Fırat'ı geçer ve Hitit Beylerinin hepsinden hediyeler aldığını (tazminat) bildirmektedir. Daha sonra Halab/Halman'ın Tanrısı Adad için kurbanlar sunar. Hama kralı Irhuleni tarafından idare edilen bölgeye ilerler ve Adenni, Barqa ve Argana kentlerini zapteder. III.Salmanasar, Orantes nehri üzerindeki Qarqar'da, Hama kralı Irhuleni önderliğindeki 12 beyden oluşan bir koalisyona karşı savaşır ve siyah obeliskte yer alan yazıtından öğrendiğimize göre, onları yenmiş, savaş arabalarını ve silahlarını almış, askerlerinden 20500'ünü kılıçtan geçirmiştir.

Salmanasar, 12 beyden oluşan (Suriye, Ürdün, Filistin) koalisyona karşı zaferini ilan etmekle birlikte, bu koalisyonu tamamen yenememiştir. Şehirlerin zaptı, mahkumlar ve Suriye içlerine girme konusunda detaylı bilgi bulunmamaktadır.

Kral, Hükümranlığının 7.yılında (852), Til-Abne'yi zapteder, Dicle'nin kaynağına kadar uzağa ilerler. Burada suların fıskırdığı yerde, Tanrı Assur'un silahını yıkar, tanrılara kurbanlar sunar ve ziyafetler düzenler.

III. Salmanasar'ın en ilginç icraatlarından biri de Babil'e yönelik olanlarıdır. Kral, 850 yıllarında Babil'le ilgileniyor. Bu yıllarda Babil'de Marduk-bel-usate ve kardeşi Marduk-zakir-şumi arasında bir taht kavgası sürmekte ve ülke bölünmektedir. Bu iki kardeş birbirleri arasında mücadeleye girişince, III.Salmanasar devreye girer ve zor durumda kalan Marduk- Zakir-Şumi'ye yardım eder. Me Turnat kentini ele geçirir ve Şumi'ye verir. Daha sonra bölgeye tekrar geldiğinde, Gananete'yi mağlup eder ve tüm ülkeyi Marduk-Zakir-Şumi'ye verir. Salmanasar bu arada Babil, Borsippa ve Kutha'da tanrılara kurbanlar sunar.

837 yılında III.Salmanasar'ı Tabal ülkesinde görmekteyiz(Orta Anadolu, Kayseri, Niğde ve Nevşehir'i kapsayan bölge). Kral, Tabal ülkesinin 24 ayrı kralından bahsetmek ve onlardan tribüt aldığını belirtmektedir. Bu arada Toroslara (gümüş dağları) ve Muli Dağına (Mermer dağları) gelmiştir. 836 yılında kralı, Milidu (Malatya) ülkesinde görüyoruz.835 yılında Aşağı Zap Irmağını geçiyor ve Namru ülkesine geliyor. Bit-Tamul, Bit-Sakki ve Bit-Shedi kentlerini zapt ediyor. Parsua'nın (Turnat ırmağının kuzeyi), 27 kralından hediyeler alıyor. 834 ve 833 yıllarında kralı tekrar Amanos bölgesinde görüyoruz. 832'de kral artık yaşlanmıştır. Direkt olarak askeri seferleri yönetemez ve Turtan (En yüksek rütbeli komutan) Daian-Ashur askeri seferleri yönetmekle görevlendirilir ve ilk iş olarak Urartu'ya karşı sefere gönderilir. Turtan, Bit-Zamani ve Ammaş geçidine girer. Arzania (Murat) nehrini geçer ve Urartu Kralı I. Sarduri'yle karşılaşır. Sarduri mağlup edilir.

III. Salmanasar'ın saltanatının son yıllarında (827), ülkede büyük bir ayaklanma patlak verir. Tahta çıkma ümidini kaybeden kralın oğlu Aşşur-dan-apli, babasına başkaldırır. Bu ayaklanmaya, içlerinde Assur, Ninive, Arbela, Arrapha (Kerkük civarı) gibi çok önemlilerinde bulunduğu 27 kent katılır. Sadece başkent ve uzaktaki bazı eyaletler Salmanasar'a sadık kalır. Bu mücadele 4 sene sürer, ancak Yeni Assur Devleti ciddi bir bunalıma girer. 824'te kral öldüğünde iç karışıklıklar devam eder ve Assur'da düşüş başlar.

III. Salmanasar, uzun iktidar yıllarının çoğunda seferlere çıkarak, imparatorluğun sınırlarının büyümesinde önemli bir rol oynamıştır. III. Salmanasar, başa geçtiğinde, taht değişikliği nedeni ile olabilecek huzursuzluklardan uzak kalmak için, Ninive kentine taşınmıştır. Balawat'a (Imgur Enlil), ki Saray için bir kapı yaptırıyor ve kapının üzerini kabartma bronz levhalarla süsletiyor. Bu kapılar Assur Sanatı için önemlidir. Kralın siyasi icraatlarını öğreniyoruz. Babasının icraatları daha çok ortostatlar üzerinde görmüştük. Ayrıca III. Salmanasar dönemindeki siyasi olayları, Ford Salmanasar'da bulunan taht kaidesi üzerinde ve Nimrud'da ele geçen siyah obelisk üzerinden bilmekteyiz.

III. Salmasar'ın mimari faaliyetlerini gösteren yapıların en meşhuru Nimrud'da ele geçen Fort-Salmanasar'dır. Kral, babasının bu kent başlattığı inşaatları devam ettirmiştir. Fort- Salmanasar veya Ekal Maşarti olarak adlandırılan yapı hem saray, hem de ordugah olarak düzenlemiştir.

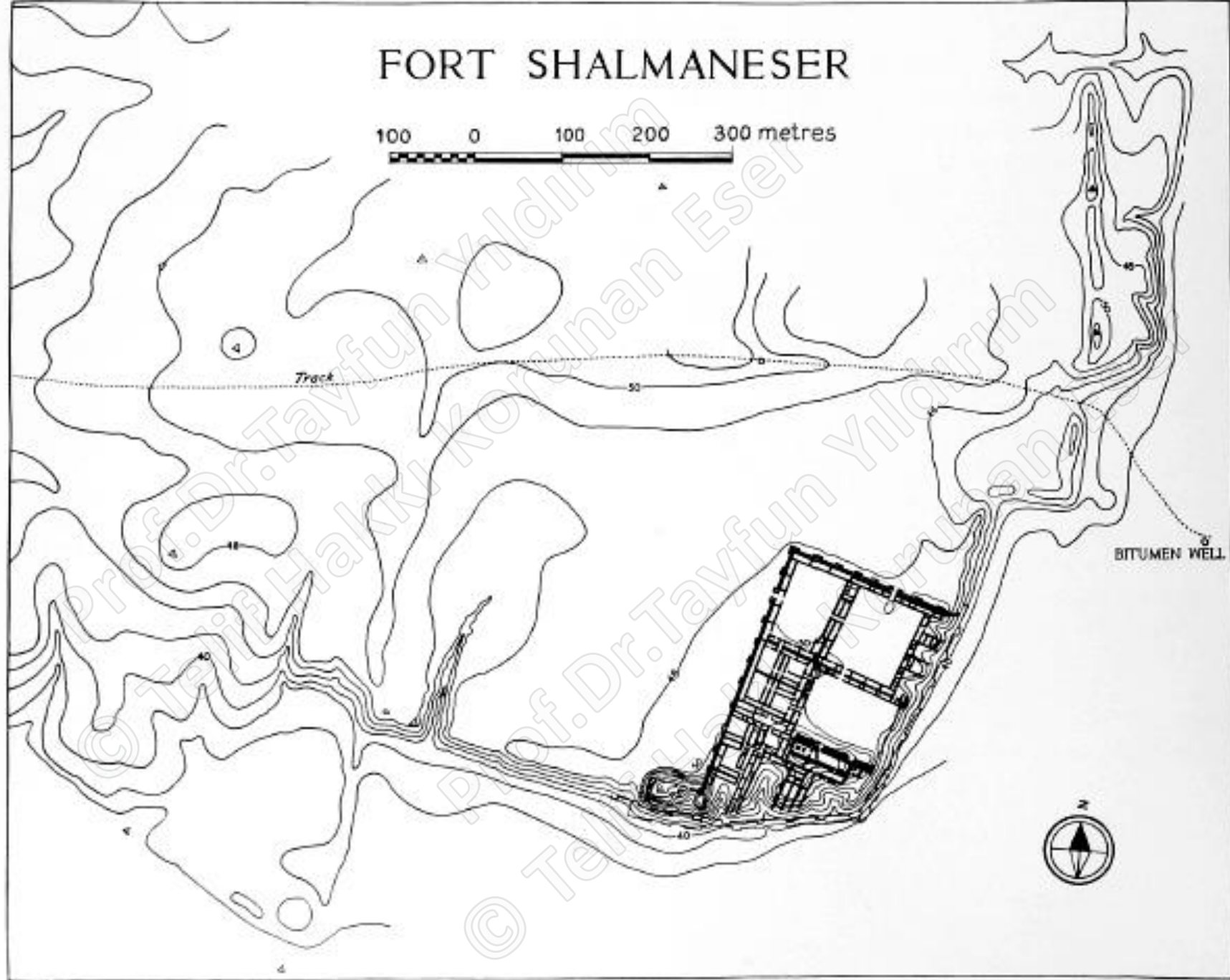
Mimari: Kalhu Ekal Maşartisi / Fort Salmanasar Sarayı

III. Salmansar'dan günümüze ulaşan en önemli yapılardan birisi, Kalhu'da Fort Salmanasar olarak adlandırılan yapıdır. Bu yapı, şehir surunun güneydoğu köşesinde, bir teras üzerinde yer almaktadır. Yapının tümü, M.Ö. yaklaşık 846-845 yıllarında III.Salmansar tarafından yaptırmıştır. Kışla- Saray olarak nitelendirilen yapı, güney ve doğudan kent surları, kuzey ve batıdaki aşağı şehirden başka bir duvarla ayrılmaktadır. Sarayın üç büyük avlusu bulunmaktadır. Bu avlulara bağlı olarak da oda sayısında artış olmuştur. Böylelikle, yapıda sadece kral ve görevliler için değil, aynı zamanda savaş arabaları, savaş donanımı silahlar ve ganimetler ve askerler içinde mekanlar oluşturulmuş(bir nevi arsenal). 260 odalı yapının üç büyük avlusundan biri, plana göre solda üst köşedeki kuzeydoğu avlusudur. Atölyeler, magazinler ve memurlara ayrılmış odalar, bu avlu çevresinde toplanmıştır. Bu avluya, yapının dışından kuleli bir kapı vasıtasıyla giriliyor. Diğer bir ana kapı ise, Batı. Yine kuleli bir girişle, kuzeybatı avlusuna açılıyor. Bu iki avlu arasında da bir kapı bulunmaktadır. Kuzeybatı çevresinde ki mekanlarda daha çok bakım ve onarım atölyelerine ayrılmış. Eğer kuzeydeki avluların olmadığını varsayarsak, geriye kalan kısım, gerçek Assur saray mimarisine uyum sağlamaktadır.

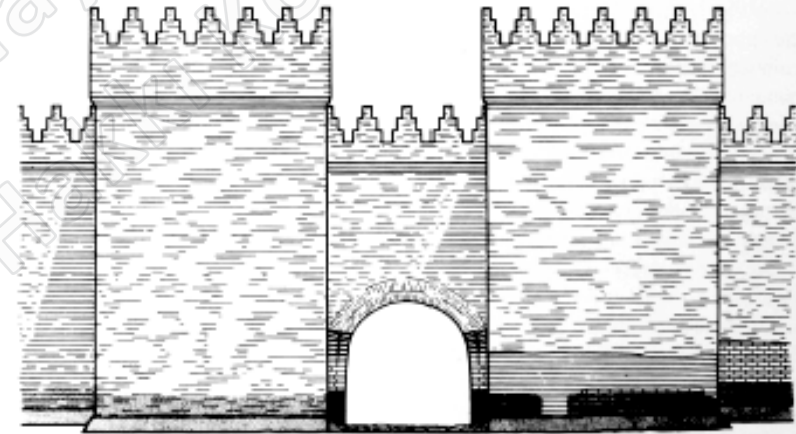
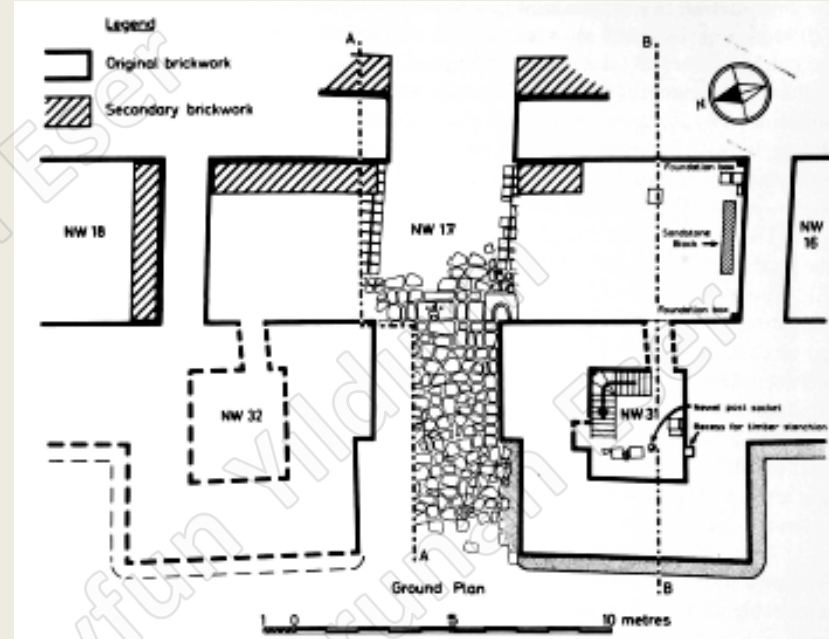
Yapı, 250x350m. boyutuyla, Yeni Assur Devri yapılarının en büyüklerinden biri olmalıdır. Burada boyutların büyük olması, avlulara bağlıdır. Saray inşa edilmeden önce, kerpiçten bir blokaj yapılmıştır. Sarayın etrafını çeviren duvar ve surlar, kulelerle takviye edilmiştir. Özellikle sarayın şehre bakan Kuzey ve batı duvarları da, bir şehir suruymuş gibi kulelidir. Bu özellik, diğer saraylarda da görülüyor. Saray, kendini sadece dışa karşı değil, içe karşı da korumuştur.

FORT SHALMANESER

100 0 100 200 300 metres

Fort Salmanasar Sarayı

J. ve D. Oates 2001, şek.91 ve 92

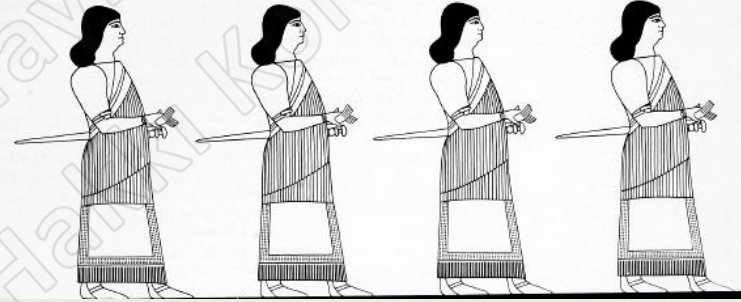
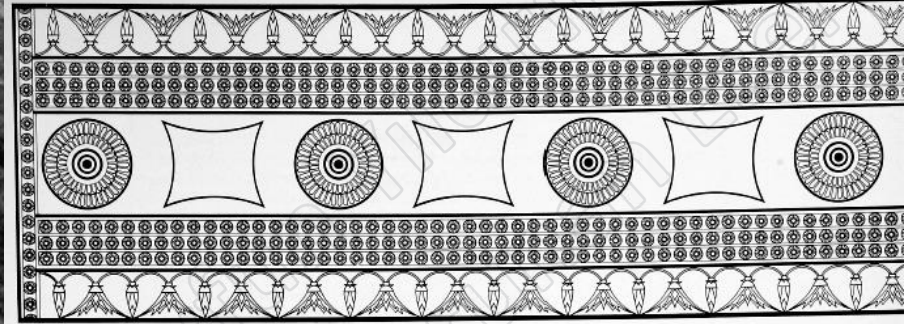
Fig. 92. Plan, elevation and reconstruction of the west gate.
Batı Kapısı

Taht Kaidesi ve kabartmaları

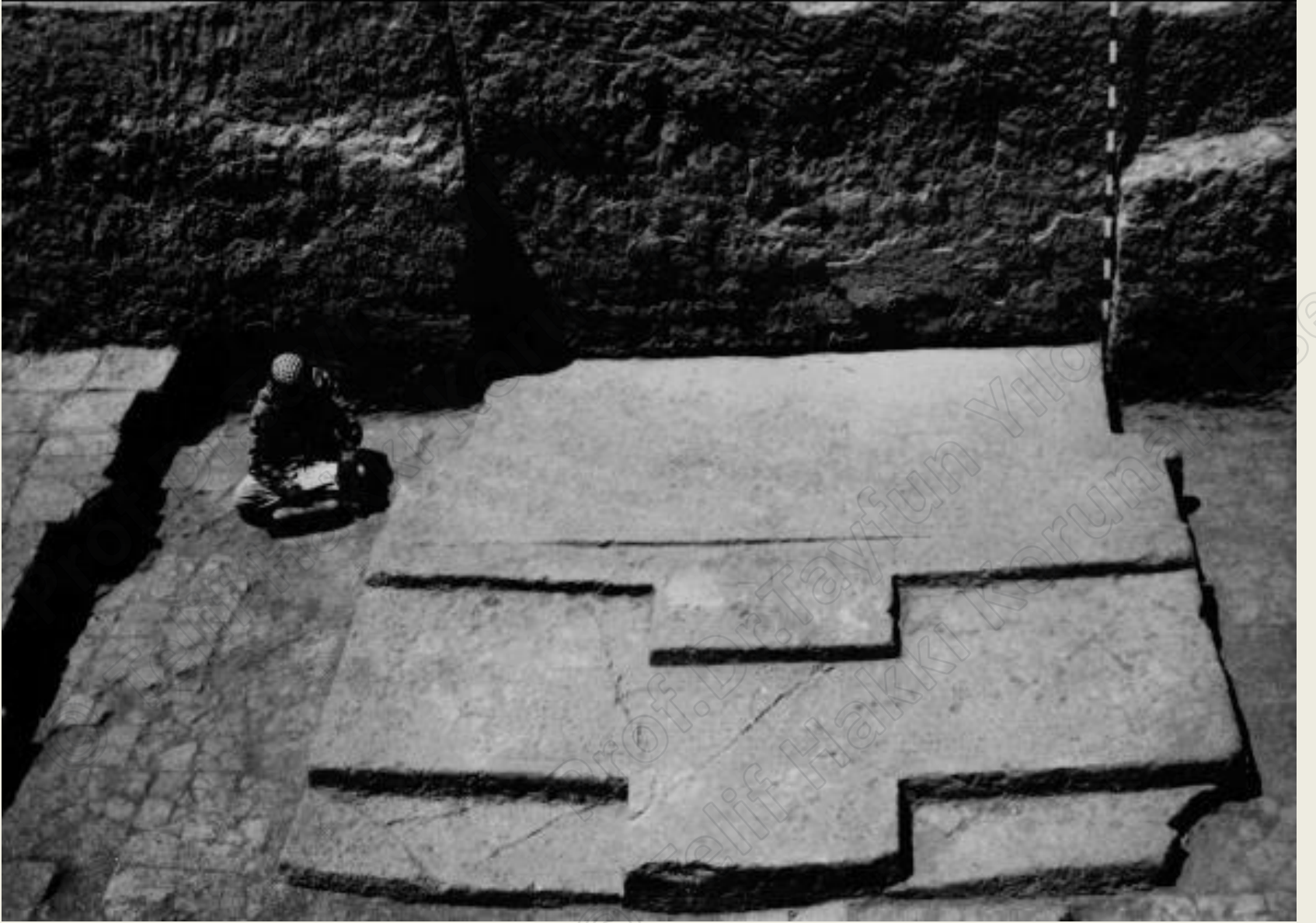

J. ve D. Oates 2001, 108, 109, 110

Taht odası duvar resimleri

M.E.L.Mallowan 1966, II, no:308

İç avlu'daki taht kaidesi M.E.L.Mallowan 1966, II, no: 353